

in de hemelen voedde en spijsde de jongen en ouden van dagen, die daar aanzaten. En al zagen ze nu den Vader in de hemelen niet, toch was die Vader in de hemelen als een alomtegenwoordig God ook bij dien disch aanwezig; en het was aan die aanwezigheid van den alomtegenwoordigen God, dat vader herinnerde en de medeaan-zittenden herinnerd werden, als er door allen saam gebeden werd. Dat gebed is dus niet maar een stichtelijke vorm, die bij den disch bijkomt, om op een oogenblik dat men zinnig eten gaat, nu toch ook vromelijk even aan de ziel te denken, maar heel anders het woord, dat heel den disch beheerscht, hem verklaart en adelt; niet door opeens van dien disch een sprong op het leven der ziel te maken, maar door juist in het gewone eten en drinken Gods de eere te geven. Zoo trad de huisvader dus eigenlijk in naam des Heeren aan den disch op. Al wat hij deed was in zekeren zin plaatsbekledend. En wie het diep ovatte verstond het zeer wel, dat hij niet bij dien patriarch in zijn huis, maar bij zijn God en zijn Schepper, die alleen hem voedden kon, aan den disch had aangezien.

Hieruit nu ontsproot in het Oosten een gewoonte, die wij niet meer kennen, maar die toch voor de rechte beschouwing van het heilige Avondmaal haar betekenis heeft. Zoo dikwijls namelijk in het Oosten een machtig vorst zijn regering aanving, of een overwinning vierde, of een grootsche gebeurtenis herdacht, was hij gewoon niet alleen voor zijn ministers en hoge ambtsdragers, maar ook voor zijn volk een maaltijd te bereiden. Soms meer dan honderd duizend personen werden dan op 's keizers kosten niet ergens in een barak of herberg, maar in den hof van het paleis onthaald; en wie in het begin van Esther de beschrijving naleest van den grooten maaltijd, dien koning Ahasveros te Susan voor zijn volk bereidde, zal zien, dat het waarlijk bij dezen maaltijd niet aan pracht ontbrak. Op een soort rustbedden lag men aan lange tafels aan; die tafels en die rustbedden stonden op parketvloeren van mozaïek; en over heel de uitgestrektheid waren prachtige gordijnen gespannen, die verbonden waren aan marmeren pilaren. En te midden van die pracht at en dronk men soms dagen lang; want zulke een maaltijd liep niet af met één eten, maar bestond in een gast-vrije herberg door den koning van de vertegenwoordigers zijns volks uit al de steden en gewoonden. Toen de keizer van Rusland de laatste maal in Moskou gekroond is, gaf ook hij nog soortgelijke maaltijd aan zijn volk; en een groot koning in het Oosten toont nog altijd juist door zulke een praalvertoon zijn macht.

Hoofdenkeel nu bij deze koninklijke maaltijden is, dat zulke een Oosters vorst optreedt als de machtige verzorger, bestuurder en onderhouder van zijn volk, en tevens dat hij dit door hem verzorgde volk alsoo genadiglijk in zijn koninklijke tegenwoordigheid toelaat. Ware dit laatste er niet bij bedoeld, dan kon zulke een maaltijd op 's konings kosten ook elders zijn gegeven, in elke stad afzonderlijk. Maar dit mocht niet. Allen moesten uit heel het land in de koninklijke residentie saamvloeien, en in die residentie ontsloot zich dan voor het volk de poorte van het geducht paleis, en het was binnen dit paleis dat ze zich verzadigden met 's konings goed.

En nu heeft men van hier uit nog slechts één schrede verder te gaan, om te komen tot die maaltijden, waarop hier bijzonderlijk dient gelet, t. w. de offermaaltijden in den tempel.

Het grondkenneel toch van deze maaltijden, die men nagenoeg bij alle volken, en zoo ook bij Israël terugvindt, was even als bij deze koninklijke maaltijden, dat men ten dinst genoodigd werd door de godheid, aan wie men in haar tempel offer bracht; dat men met de zijnen in een der zalen van den tempel aan den disch van dezen god ging aanzitten; als in zijn tegenwoordigheid er at en dronk; en gedurende geheel dezen maaltijd zich beschouwde als de gast van den ongezinen god, die in zijn priesters vertegenwoordigd was.

In een volgend artikel bespreken we deze offermaaltijden breder, maar reeds nu blijkt dan toch, hoe we uit de eenvoudige gedachte van den gemeenschappelijke maaltijd, gelijk God dien in de Sober-pingsordinantie inlede, vanzelf door het huiselijke maal, het koninklijke maal en het offermaal henen, aankomen bij een voorstelling, die ongemerkt in het heilige Avondmaal des Heeren overloopt.

KUYPER.

„Een zegel der rechtvaardigheid des geloofs.“

En hij heeft het teken der Besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs. (Rom. 4:11)

In het formulier, van Joodsche zijde bij de Besnijdenis gebezigd, komt onder meer deze zegenbede voor: „Gezegend zij de Heere, die u, zijn beminde, geheiligd heeft van de baarmoeder, en u het teken in het vleesch heeft gegeven en zijn kinderen het zegel zijns verbonds heeft ingedrukt.“ Niet onmogelijk dus, dat ook de apostel deze zegenbede reeds gekend heeft, en met terugslag op die bede aan de kerk van Rome schreef, dat Abraham het teken der Besnijdenis ontvangen heeft, tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs; terwijl dan dit zeggen van Paulus op zijn beurt weer aanleiding gaf, om de Christelijke kerk in alle Sacrament óók een Bondszegel te doen eeren. Verstaat, doorziet ge, wat zulke een zegel in zijn oorsprong beduidt?

Nog wordt op de markt tusschen landlieden geen stuk vee verhandeld, of er komt handslag

bij; en eerst met dien handslag is de koop onherroepelijk gesloten. Wel wordt de koop uitgedrukt in het woord; maar bij dat woord moet het teken van den handslag bijkomen, om de zaak te volbragen.

Zoo is, om op teederder terrein te komen, de uitwisseling van ringen nog altoos bij hen, die elkaar liefde verpanden, onder alle naties gebruikelijk. Niet alsof de wederzijdsche liefde in die ringen school, noch ook alsof de minnenden elkaar op het woord niet geloofd hadden. Maar het is nu eenmaal een trek van onze mensche-lijke natuur, dat we bij het woord, in al wat plechtig en gewichtig is, een teken verlangen. Het woord schijnt te vluchtig, in een teken ligt meer bestand.

Zelfs in een eed gaat dat door. Een eed alleen in het woord heeft onder geen volk ooit als genoegzaam gegolden; alle eeuwen door eische men er een teken bij. En nu nog worden de voorvingers van de rechterhand opgestoken, ten teken dat wat men betuigt of belooft als eed gelden zal.

Ja, geen gebed gold ooit, of de uitgieting der ziel en het stamelen onzer woorden, ging altoos verzel van tekenen; onder ons van het teken der oogensluiting en der handen-vouwing.

Altoos een teken, een vorm in het zichtbare, die bij het woord bijkwam, het woord volgend en vast, het merkte en bezegelde. En zoo nu ook is het eigenlijke zegel uit dienzelven trek van onze mensche-lijke natuur opgekomen. Met cachet of zegel wordt dan in was of lak een wapenmerk op het stuk papier afgedrukt, en eerst daardoor wordt het handschrift krachtig.

Nu nog zelfs geldt geen akte, of het papier moet gezegeld zijn, en bij de stembus doet gemis aan zegel uw uitgebrachte stem te loor gaan.

De behoefte aan een zegel bij het woord zit u dus, omdat ge mensch zijt, in de ziel. Immers, dat hebben de volken van China en Amerika, van Afrika en Europa niet met elkaar afgesproken of van elkaar overgenomen; maar, omdat in alle die landen en werelddelen menschen wonen, is bij allen uit hun zelfde mensche-lijke natuur die gelijke behoefte aan een zegel bij het woord opgekomen. En opgekomen, niet omdat de mensche, die behoefte in zich zelf had gegeven, maar omdat God hem die behoefte had ingeschapen.

Het teken van het zegel bij het woord is alsoo geen vinding van menschen, maar een gedachte die uit God kwam, en uit God in u is geleegd. Prent u dit, als er van het Bondszegel in het Sacrament sprake is, diep in! Het zegel een gedachte Gods, en niet een vinding van menschen.

Immers zoo eerst overwint ge de vrome bedenkning die zoo licht tegen het Bondszegel als zegel op een Woord van uw God in de ziel oprijst. Te weten de bedenkning, dat een zegel wel voeg heeft bij een woord van menschen, omdat alle menschen leugenachtig is, maar niet bij een woord van uw God, omdat God waarachtig is.

Haast kan een geloovig kind van God zich niet inbeelden, dat er, als zijn God gesproken heeft, nog iets bij zou hooven; of dat eenig teken, hoe plechtig ook, ooit de zekerheid van wat Hij sprak, zou kunnen verhooven.

En zoo ge alleen op God ziet is dit ook zoo. Maar als God tot menschen spreekt, heft ge niet enkel te rekenen met Hem die spreekt, maar ook met hen tot wie gesproken wordt.

En waar nu God zelf in den mensch van nature een trek inschiep, om een zegel bij het woord te vragen, daar kan hem immers niet vreemd zijn, dat Hij zelf, dien aldus geschapen mensch aansprekend, er hem een zegel bij geeft.

Ook een eed is in God als God ondenkbaar. En toch de Almachtige heeft uit louter barmhertigheid, om zich te voegen naar onze natuur, gezworen bij zichzelf.

Al komt dus die gedachte soms in u op, ze mag geen stand houden, ge moet ze onderdrukken.

Niet gij hebt te bepalen, hoe God de Heere met u als mensche verkeeren zal. Dat bepaalt God en niet gij.

En nu Hij eenmaal een zegel bij zijn Woord gaf, heft gij dat zegel van uw God dankzeggend te aasvaarden.

Edoch dan moet het Sacrament ook een zegel in den eigenlijken vollen zin des woords zijn, een zegel door Hem gezet, en niet door u zelve nagebootst.

Stelt ge u dus voor, dat de heilige Doop maar zoo iets is, dat menschen onder elkan-der doen, of het heilige Avondmaal een soort liefdesdiner, dien menschen onder elkan-der aarzelen, dan natuurlijk kan er van een zegel geen sprake zijn.

Een zegel onder het koninklijk handschrift moet door den koning zelve gezet zijn. Nu wel niet in dien zin, dat hij het altoos eigenhandig moet doen. Hij kan het ook laten zetten door zijn dienaren. Maar altoos moet het gezet zijn van 's koningswege, en niet door de onderdanen zelve aan wie hij het richt.

Zoo dus ook bij het Sacrament. Zal het Sacrament een zegel zijn, niet in schijn, maar in waarheid, dan moet het Sacrament uitgaan van den Koning der kerk, en niet van u.

En dit nu is ook zoo, mits uw oog er maar voor open ga, dat niet eenig mensch, maar Christus zelf als onze Koning het Sacrament heeft ingesteld, en dat het door zijn bestel en ordi-nantie is, dat er in elke kerk van zijne wetten dienaren zijn, die het in zijn naam en op zijn last uitreiken.

Hieraan moet het beest dus altoos levendig en krachtig in u zijn.

Hetzij er Doop, hetzij er Avondmaal be-deld wordt, altoos komt het Sacrament van Christus, Hij gelastte dat het er zijn zou. Hij gelastte het dat het er zijn moest. Hij beval dat het voortdurend weer zou worden aangezicht. En ook hij stelde er zijn dienaren voor in, om het in zijn plaats te bedienen.

Doch ook zoo zoudt ge nog zeggen kunnen, dat het Sacrament toch geen wezenlijk zegel is, omdat het neemt wie wil.

Reeds op zichzelf echter is dit niet geheel zoo. Immers Christus heeft zijn dienaren last ge-given, om het alleen uit te reiken aan wie er ge-rechtigd toe was. En zijn dienaren doen dan hun plicht niet, zoo ze de deur voor een ieder openzetten. Dat mag niet bij den Doop, en mag niet bij het Avondmaal. Er zijn er van er recht op hebben, en er zijn die er van geweerd moeten. En het ligt dus niet aan het Sacrament, maar aan de ontouw en het plichts-verzuim der dienaren, zoo door de open deur de kracht van het zegel gebroken wordt.

Want als de dienaren trouw met het heilige Sacrament van hun Koning handelen, dan zou er ook wel een enkele hypocriet kan-

nen doorsluipen, maar met zulk een heeft niet gerekend. Die werkt geen zegel en vindt geen zegel. Bij dien kan van geen zegel sprake zijn.

Klem zit er dus wel terdege in het oordeel der kerk, of gij het Sacrament moogt ont-vangen al dan niet.

En zegt ge nu: „Ja, maar de kerk oordeelt toch naar het uiterlijke. Ze kent mijn hart niet. Dus kan ze zich vergissen;“ dan is dit ook zoo; maar wie daarom de bezegelende kracht aan het Sacrament wilde ontegenen, zou de daad van Christus in het Sacrament voorbijzien.

Ja, als hetgeen de dienaar doet al het Sacrament ware; als het sprengen met water en het breken van het brood onder het uitreiken van den beker, om zichzelf een Sacrament kon uitmaken; dan zeer zeker zou de bezegelende kracht van het Sacrament, overmits de kerk uw hart niet kan beoordelen, zoo goed als geene zijn.

Maar zoo is het niet.

Het Sacrament is niet enkel wat de dienaar doet. Wat de dienaar doet is maar den vorm voor het Sacrament geven. Die ook in het Sacrament het eigenlijke en wezenlijke werkt is de Heere zelf uit den hemel.

Vergeet toch den Heiligen Geest niet.

Want het is volkomen waar, dat Christus in den hemel is, en niet meer op aarde, en dat hij dus naar zijn mensche-lijke natuur ze u thans niets toe kan brengen; maar heeft dan de Middelaar, ook al trouwt hij in den hemel, geen macht om op aarde te werken door zijn Heiligen Geest?

En is die Heilige Geest dan niet aldoor-dringend? Zoodat Hij in elke kerk, waar ge-doopt of avondmaal bediend wordt, zelf tegenwoordig is, zoodat er niet alleen de dienaar is en wie ten Doop of Avondmaal komt, maar ook de Heilige Geest.

En als gij dan opgaat ten Doop of al het Avondmaal aanziet, heeft dan niet u daar tegen-woordige Heilige Geest die niet de volkomen macht, om in uw verborgen wezen, in uw hart, in de binnenkamer uwer ziel, binnen te drin-gen, en daar van Christus'wege zijn goddelijke werking te doen?

En als dan nu de Heilige Geest op dat oogenblik (hetzij de doopeling of avondmaal-ganger het merkt, hetzij hij het niet merkt) die bezegelende werking aan de ziel doet, dat het Sacrament voor nu of voor later de kracht van een zegel bij het woord voor u krijgt, is dan dat door den Heiligen Geest ingedrukte zegel niet ononidig zekerder en gewisser dan het plechtige zegel dat de machtige koning op aarde u geven kan?

Zooda is een koning om zijn zegel te zet-ten, zijn zegelring gebruikt, en dien indrukt, opdat het zegel altoo op het handschrift sta, zoo ook neemt de Christus uw Koning het Sacrament als een zegelring, drukt dat door zijn Heiligen Geest in uw ziel af, en altoo ontstaat in uw innerlijk beest het afgedrukte zegel, dat uw geloof steunt en u in uw slingeren en twijfelingen te hulpe komt.

En de toekomst toont het dan ook. In de dagen onzer vaders, toen het Bonds-zegel ijerig gezocht werd, heerschte er alge-meen groots geloofsverzekering.

Thans nu het Bondszegel vaak gemeden wordt, verwoest de twijfel en de bekommering zoo menige ziel.

KUYPER.

Amsterdam, 24 Oct. 1890

Voor de Vrije Universiteit was het in de afgelopen week feest. Feest in dien hoogen zin, waarin stichtingen van edeler soort en hoogere bedoeling, heur vaste dagen kennen, waarop allen die haar steunen, eeren en liefhebben, zich door den omme-loop der dagen gedrongen gevoelen, om de betekenis van zulk een stichting weer in hun kring te waardeeren, en God te danken voor wat Hij er ons in schonk.

Op 20 October 1880 werd de Vrije Uni-versiteit gesticht, althans geopend, al was het ook dat de Vereniging voor Hooger Ouderwijs op Gereformeerden grondslag reeds eenigen tijd vroeger in het leven trad. En thans op 20 October 1890 kwam de Senaat der Uni-versiteit voor de tiende maal op dezen dag in openbare zitting bijeen, om de overdracht van het Rectoraat te doen plaats hebben.

Prof. Fabius, die als rector aftrad, liet aan die overdracht een rede voorafgaan, die niet nalaten zal ook in breder kring belangstelling te wekken, en ons stellig wezen een schrede nader brengt aan het af-baken van onze positie.

Want wel is eraanvankelijk gelachen om ons beweren, dat de tegenstelling tusschen Rede en Openbaring ook op het terrein der overige faculteiten gold, en met name ook aan de juridische faculteit allengs een geheel andere plooi zou geven; maar, zoo men ons begaan laat, en het getal onzer juristen toeneemt en de tijd gevonden wordt, om dieper op het stuk der begin-selen in te gaan, zal men toch steeds meer ontwaren, dat deze pretentie wel degelijk op goeden grond steunde.

Voor wat het Staatsrecht aangaat ge-voelde een ieder dit reeds door de scherpe tegenstelling tusschen het revolutionaire en antirevolutionaire Staatsrecht; en nog kan men zich niet genoeg verbaas over de onaandoenlijkheid der Antirevolutionaire partij, die nog maar steeds weigert het hoog belang in te zien, dat voor haar toe-komstige ontwikkeling in een wetenschappe-lijke opleiding uit eigen beginsel gelegen is.

Maar natuurlijk met het Staatsrecht alleen was men er nog niet. Het Staatsrecht staat niet op zich zelf, maar hangt organisch saam met alle overige takken van de rechts-geleerdheid. Het streven van de Juridische faculteit moet dus wel zijn, om ook bij deze overige takken het principeel verschil op te sporen, en zoo allengs door te dringen tot de principele tegenstelling in den wortel van het recht.

Die tegenstelling mag uiteraard niet een-zijdig als tegenstelling tegen het Deisme der Fransche revolutie opgevat, maar zal, althans in onzen tijd, veel meer nog welbewuste tegenstelling tegen het Pantheïsme der heiden-daagsche rechtsschool moeten worden; en de dusgenaamde historische school zal, hoe ook in haar verzet tegen de Fransche revo-lutie gewaardeerd, daarom toch nooit als

verleidster mogen geduld, om ons naar het Pantheïsche pad heen te lokken.

In verband hiermee nu was het ongetwij-feld een gelukkige greep, dat Prof. Fabius di-maal sprak over het Moaaische en Romeinsche Recht. Door dit onderwerp toch werd de prin-cipiele quaestie ten deze in haar hartader geraakt. Nog wel niet in haar diepsten wortel. Dan toch moet op de anthropologie en het wezen der Openbaring teruggegaan. Maar dan toch in haar concreten vorm.

Dusver toch gold als norma voor het recht meest de rechtsontwikkeling, gelijk die onder de leiding Gods, aan de Romeinen was toevertrouwd. Daarnaast liet men dan tot op zekere hoogte het Moaaische, en zoo ook ten onzent het oud-Hollandsch, recht gelden. En in den laatsten tijd kwam dan daarbij als derde factor het Pantheïsche recht. Maar wat ook meelde, het Moaaisch recht telde voor niets.

Wel had de kerk van oudsher gevoeld, dat de Heilige Schrift ook in zake het recht had mee te spreken, maar dit mede-zeggenschap had de kerk zich zoeken te verwerven, door naast het Romeinsche recht het dusgenaamde Canonieke recht te plaat-sen. Hieronder verstand men destijds vol-strekt niet alleen het kerkrecht in engeren zin, maar een rechtsbedeeling die, uit de Heilige Schrift genomen, tegen het Romein-sche recht indrong, op allerlei staatsrecht-lijke, burgerrechtelijke en maatschappelijke terrein meesprak, en welbezien onverzoend naast het Romeinsche recht stond.

Ten had men dus twee Rechten. Het Canonieke recht en het wereldsche recht. En aanvankelijk gold het eerste zoozeer als hoofdzaak, dat de faculteit der rechts-geleerdheid eerst den naam droeg van de Faculteit der Decreten. Decreten nu be-teekenden de bepalingen van het Canoni-ke recht; en men had dus destijds een jurisdische faculteit, die zich in hoofdzaak bezig hield met een rechtsorde, die, op de Schrift steunende, eigenlijk door de kerk was vastgesteld.

Later kwam daar toen het andere wereld-sche recht bij, en toen kregen de Meesters in de rechten den naam van Doctores utriusque juris, d. w. z. doctor in de beide rechten. Een titel die formeel nog tot in 1876 stand hield.

Thans echter is hiervan in de Staatsuni-versiteiten niets meer te bespeuren. Men onderwijst daar wereldsch recht, zonder meer.

De Vrije Universiteit daarentegen kon daarmede geen vrede hebben. Ze kon niet het model der Staatsfaculteit nabootsen noch ook naar het Dualisme van de Middeleeuwen terug. En haar streven moet er dus wel op gericht zijn, om zulk een ontwikkeling van het recht te bevorde-ren, waarbij het wereldsche recht gefundeerd zal worden op de eeuwige beginselen van het recht, gelijk die in de Openbaring der Heilige Schrift gegeven zijn. Een open-baring die twee zijden heeft. Vooreerst de algemeene gegevens der Heilige Schrift, die alle recht beheerschen, en ten tweede de concrete rechtsbedeeling die aan Israël gegeven was.

Op dit tweede punt nu vestigde Prof. Fabius de aandacht, om aan te toonen, dat de Moaaische rechtsbedeeling, niet enkel de roeping had, om Israël's burgerstaat te regelen, maar ook om voor alle volken buiten Israël de groote lijnen te trekken, waar langs de ontwikkeling van het recht zich te bewegen had.

Reeds in de dagen der Reformatie had Junius deze quaestie ter hand genomen. Sinds rustte zo meest. En we zijn Prof. Fabius warmen dank verschuldigd dat hij in zijn eigenaardig keurige mozaïek dit prin-cipiele vraagstuk thans weer aan de orde heeft gesteld.

Zoo is er arbeid op het stuk van be-ginsel niet alleen voor de theologische, maar ook voor de juridische, en waarlijk niet minder voor de letterkundige faculteit. Gelukkig dat de heer De Savornin Loh-man reeds aan de deur klopt om binnen-kort zijn hoogleeraarsambt in de juridische faculteit te aanvaarden.

Vooraf jonge, dege krachten zijn noodig. Vraag, wanneer krijgt Prof. Wolter, de nieuwe rector, hulpe? En ook, wie zal de man zijn, die niet slechts als medicus en Christen, maar als Christelijk medicus, de medische faculteit onder ons kan openen? Practisch roept reeds de vivisectie er om.

In verband met de brieven, die we een vorig maal mededeelden als aan Dr. Felix geschreven, en ten deele door hem beantwoord, zij ons nog een vraag veroorloofd, waarop onze „oude vriend“, gelijk Thorbecke zeggen zou, en nog altoos onze broeder in Christus, gelijk wij er aan toevoegen, ons mischien, zoo het hem gelegen komt, een antwoord zal geven.

Waar hij ons dit antwoord geeft, is ons tot op zekers hoogte onverschillig. Toch willen we wel zeggen, dat we zijn antwoord liefst in afzonderlijke vlugschrift zagen ver-schijnen.

Onzerzijds is, gelijk Dr. Felix dan ook zelf niet verzuimde op te merken, het door hem ingenomen standpunt steeds beoor-deeld naar zijn eigen verleden.

Dr. Felix staat voor ons volstrekt niet op één lijn met die vele Gereformeerden die, om het nu maar kort aan te duiden, op de lijn van de „Vrienden der Waarheid“ liepen, stroom opzettend dat de ketel bijna springen moest, en toen het op han-delen aankwam, zich laffelijk terugtrokken, met de Synode heulen gingen, en hun eigen verleden ootterden.

Een man van dat stempel is Dr. Felix nooit geweest. Hij was niet van de „Vrienden der Waarheid“; stond veeleer altoos vrij scherp tegen hen over; en was wat men noemde confessioneel. De algemeene en bijzondere verzoening teekende dit verschil van standpunt dogmatisch.

Dat nu dit confessionele standpunt zwak

en o. i. onhoudbaar was, is steeds door ons beweerd, en thans vooral op schreiend droeve wijze gebleken. Er zit geen verweer, er zit geen pit, er zit geen beginsel in. Het hinkt op twee gedachten en kan daar-door nooit één enkele gedachte uitwerken. Verder dan wat evangelisatie en protesten heeft de kring dezer mannen het daardoor nooit gebracht en zal die het nooit brengen. Noch dogmatisch noch kerkrechtelijk staat deze groep vast in haar schoenen.

Maar dit doet er in casu niet toe. We gaan nu uit van het feit, dat Dr. Felix op dit standpunt zich geplaatst had; meer nog, dat hij er de eminente tolk van was ge-weest; en beweerden op dien grond steeds en houden nog staande, dat Dr. Felix niet van karakterloosheid mag beschul-digd, zoo hij op dit standpunt bleef staan.

Men versta dit wel. We zeggen hiermede volstrekt niet, dat Dr. Felix vrij voor den Heere uitgaat door te doen wat hij thans doet. Dat zij verre. Immers ook hem is bekend, dat de Synodale macht van 1890 geheel anders voor hem staat dan vóór 1886. Thans staat ze voor hem als de vervolgstap van zijn broe-den; en als een kerkelijk macht, die niet meer aarzeld, maar wier ongerechtigheid gevonden is.

Uit dien hoofde beweren we, dat de lijdelijke berusting van Dr. Felix, en het keeren van zijn zwaard tegen de Doele-renden in stede van tegen de Synodalen, in strijd met zijn verleden, in strijd met zijn eigen protesten, en in strijd met den eisch zijner conscientie is, zoo dikwijls op die conscientie het licht valt van Gods Woord. Slechts dit willen we uitspreken: dat aan Dr. Felix de eisch niet kan gesteld: „Gij moet met de Doeleantie medegaan;“ maar alleen deze andere: „Gij moet thans van uit uw eigen standpunt uw lijn tegen de Synodale organisatie doortrekken.“

Doch ter zake. We hebben na deze korte inleiding aan Dr. Felix een pertinente vraag voor te leggen.

Hij heeft in 1886 eene verklaring afge-legd, (en deze verklaring nu onlangs herhaald) die strekte, om het bedijf van het Classicaal bestuur van Amsterdam in zake de schorsing en wat daarop gevolgd is, als onwettig en zelfs informeel, af te keuren en te veroordeelen.

Hiervoor danken we hem. Doch naar aanleiding hiervan zij ons dan nu de dubbele vraag veroorloofd:

Ten eerste: Oordeelt Dr. Felix dat de kerkeraad van Amsterdam aan de 200 moderne jongelieden, op last van de Synode, den toegang tot het heilige Avondmaal had mogen verleen? En ten tweede: Toen de geschorsten dan nu, ten gevolge van allerlei onwettige bestuursdaden, afgezet en onttren waren, wat hadden ze toen z. i. moeten doen?

Eerst als Dr. Felix op deze beide pertinente vragen een pertinent antwoord zal gegeven hebben, zal er licht opgaan over zijn tegenwoordige houding.

Want wel weten we, dat beide deze vragen lastige vragen zijn.

Maar Dr. Felix is toch verplicht, eer hij ons gedrag veroordeelt, zich afte vragen: hoe zou ik gehandeld hebben, zoo ik in het geval der geschorsten geweest ware?

Vindt hij dan een antwoord, dat tot een andere gedragwijze zou geleid hebben, dan zeer zeker hebben wij hiermede te rekenen.

Maar ook, zou hij dan, alle kronkelwegen voor een man van eer gesloten zijnde, zelf geen anderen uitweg gevonden hebben, dan dien wij insloegen, dan gaat het toch niet aan dat hij ons veroordeelt; maar oordeelt veeleer ons lot hem.

Oalanga waten we op de droeve Syno-dale hebsucht, die te Maassluis zoo hinder-lijk was uitgekomen.

Toch niet enkel te Maassluis.

Men weet hoe te Oudewater en elders gedurig rekeningen om schadevergoeding van Synodale zijde zijn ingedield, die de ons volstrekt niet genegen rechtbanken toch al te buitensporig vonden, en daarom op de helft of minder lieten dalen.

Dit nu teekent.

Dat de Synodalen, op hun standpunt, deden wat ze konden om onze kerkege-bouwen en bezittingen aan zich te trek-ken, is niets dan natuurlijk. Dit moes-ten ze doen, tenzij ze op ons standpunt overkwamen.

Maar wat niet te verschoonen, goed te spreken noch te verontschuldigen valt, is hun zucht, om, na hun strijd om het recht, nog te gaan plunderen.

Hiermede toch wouwen ze niet dan eenig geld, en wel geld waarin geen de minste erkenning van recht school; geld alzo dat alleen om het geld gezocht wordt. Geld-zucht. Die eigen sonde die de heilige apostel den wortel van alle kwaad noemt, Echte Philarguria.

En dit nu oottert een kerkelijk of als kerkelijk zich aandienend college altijd.

Feitelijk toont men daardoor geen gees-telijk college te zijn, maar een college van wereldsche herkomst en wereldsch karakter.

Het is dan ook opmerkelijk, dat in dorpen waar de Modernen de zaken te leiden hadden, van deze onzinnige en buitenspor-ige eischen niets vernomen is.

Het waren mannen als Dr. Wildeboer te Oudewater, en het waren zijn geestver-wanten elders, die zich zelve door het in-zenden van deze soort rekeningen stellig niet hebben geëerd.

Evenzoo ziet men nu ditzelfde onwaardig spel ook drijven met den hoofdelijken omalag.

Immers van mannen en vrouwen, die op allerlei wijs te kennen gaven, dat ze niets meer met de Synodale Organisatie uitstaande hebben, vraagt men toch nog geld om de Synodale Organisatie in stand te houden;

En Te Greve staand vrees dorpe maats om z het d organi Te voor krijge dezelf weer Nee niet.

Het gebeut Organi De Synodi Als z teloo gelege en no Collegi Men de Sy schotel eerst u ge niet En den. (dan w het ge Allee zaak ee Daar men h door o bepali ken zal stelling.

Immu gere be niet, h deze re Natu kelijk v het is voor zij die er l bij en k Hadd een „lei Maar om sta

Aan is het v beid e einde te Reeds het was sinds m werken; in een e Zij h dank ge hij doe der Ger Waat 1886 z meerden zijn late zetting wierd g zonder l tegen d En nu een mar tijd, van erving; de Haag op hetze nis uitley heel dat zulke se eenmaal Men k voorbeeli genieten meerde l te ontw die sch te treden Of li maar m telde koo Het w en goed g lei punte leer aan persoon v Toch i Gereform ken zijn die juist het stuk locus de rieve en had voor Door i zijn zoo g schrift te en zich d gen geou Zou hi de onde Sneek de overdrukt moeitoe voltooid kerk alle tijds doo leantie v houding v Een op we niet. We vr de locus a beginselen En ont apologie v